

ABONAMENTELE

Pentru Sibiu:

1 lună 85 cr., 1/2 an 2 fl. 50 cr., 1/4 an 5 fl., 1 an 10 fl.
Pentru ducerea la casă cu 15 cr. pe lună mai mult.

Pentru monarhie:

1 lună 1 fl. 20 cr., 1/2 an 3 fl. 50 cr., 1/4 an 7 fl.,
1 an 14 fl.

Pentru România și străinătate:

1/2 an 10 franci, 1/4 an 20 franci, 1 an 40 franci.

Abonamente se fac numai plătindu-se înainte.

INSERTIUNILE

Un șir garmond prima-dată 7 cr., a doua-ora 6 cr.
a treia-ora 5 cr., și timbru de 30 cr.

Redacția și administrația: Strada Poplăii Nr. 15.

Telefon Nr. 14.

Se prenumără și la poste și la librării.

Epistole nefrancate se refușă. — Manuscrise nu se înapoiază

Numeri singuratici la 5 cr. se vând la »Tipografia«, soc. pe acțiun

TRIBUNA

Apare în fiecare zi de lucru

Și brutali, și lași.

(=). Interpelat la cameră de către deputatul sas *Meltz* în chestia maghiarisărei ce din oficiu se impune funcționarilor, — ministrul comunicației *Dániel Ernő* s'a umflat odată din răspuneri în pene, pe fotoliul cel roșu; pe urmă, cu acea îngâmfare atât de caracteristică Ungurului, a răspuns: *nu-i adevărat*. Maghiarisarea cu forța și din oficiu nu există. *Excelența Sa* dl. ministru n'are cunoștință de așa ceva. Totul se face numai... pe cale socială.

Excelent răspuns! Scurt și cuprinzător. Numai cât — *neadeverat*.

Documentul ce publicăm azi, la alt loc al ziarului, ne pune în poziția, să spunem verde *Excelenței Sale* dlui ministru, că *n'a binevoit se mărturisească adevărul!* Scurt: a sfruntat adevărul!

Căci ce alta ne vedește prețiosul document, dacă nu — maghiarisarea cu forța și din oficiu? Maghiarisarea cea mai brutală!

Documentul e incontestabil oficios. Îl subscie un *inspector școlar*, faimosul *Sipos Orbán* din Bihor: autorul intelectual al vandalismelor dela Oradea, născocitorul mirozeniei cu „*valahisarea Bihorului*”.... Un număr de rubrică însemnă documentul ca *datat din birour oficios*... Și se adresează documentul către învătătorii din Bihor, supuși inspecției dlui *Sipos Orbán*...

Nu-i asta destulă dovadă? Nu-s inspectorii școlari funcționari ai statului? Și încă funcționari dintre cei mai valoroși, pentru „*ideea de stat*”: *panduri ai maghiarisărei prin școale, prin educație*!

Și ce pretinde dl. inspector școlar? Ca învătătorii să se maghiarizeze! Să dea *astfel o pildă a...* „*iubirii lor de patrie*”! Nu-i vorba, e foarte șiret redactat ordinul. Are chiar o formă de „*rugare*”. Asigură, cu mult vicieșug, că „*maghiarisarea n'atinge nici sentimentele religioase, nici interesele limbei materne*”! Totuși e prea puțin șiret, prea defectuos mascat — în *fața brutalității goliciunii a fondului, a tendințelor*.

Orbit să fii, — de vâpăia șovinismului; asurzit să fii, — de sonora limbă a pusteii; întunecat să fii, — de fumurile grandomaniei! Nici atunci n'ai pute să nu vezi, să nu auzi, să nu înțelegi cuprinsul acestui document: *maghiarisarea, maghiarisarea cu forța și din oficiu*...

N'ar fi fost lipsă de acest document, pentru a dovedi, că *de fapt* se maghiarizează cu forța și din oficiu...

Acest sistem unguresc îl știe doar toată lumea. Îl simt toți Nemaghiarii țerei! Îl laudă tot Ungurul — șovinist!

E însă o admirabilă dovadă ad hoc ordinațiunea dlui *Sipos Orbán*. O excelentă pildă vie a brutalității ce se dă campaniei de maghiarisare... De aceea o semnalăm.

Dar' ori-cât de elocuentă ar fi, ea dispăre pe lângă zdrobitoarea argumentare a celorlalte dovezi, mai vechi și mai recente.

Desconsiderarea, pe toată linia și fără nici o rușine, a legii de naționalități înțată ea privește dreptul de limbă al Nemaghiarilor.

Introducerea silnică a limbei maghiare în școlile naționalități, școale susținute din propria sudoare a Nemaghiarilor, deși acestia plătesc dări cel puțin atâtea ca Ungurii.

Barbara lege a *kisdedovurilor*, cari smulg dela sinul dulce al mamei copilașii în cea mai fragedă vîrstă.

Blastămatele legi „*politice bisericești*”, pe a căror părgăhie statul s'a furisat până la sfintele taine ale bisericii și ale legii strămoșești.

Legea ne mai pomenit de infamă a maghiarisărei localităților nemaghiare.

Atentatul mișelesc și infernal ce se făurește acum cu salarisarea preoților nemaghiari. Ce întesce? Ce reprezintă toate

aceste monstruosități? Nu — un procedeu într'adever barbar, *căruia nu-i află pildă în istorie*, — pe cum scria marele ziar *L'Etoile Belge*? Nu maghiarisarea prin silnicie, din oficiu, sub scutul legilor?...!

Dar' nu se mărginește aici fiorosul situației. Ci e și mai înfrorător.

Pe lângă că sunt atât de brutali, maghiarisătorii noștri mai sînt și lași. Nu cutează a-și asuma greutatea barbarilor ce comit! N'au îndrăzneală a răspunde, când luși sînt la răspundere. Preferă să tacă. Să tacă și să s'ascundă. Cu rușine se s'ascundă!

Pe cât de curajoși, când nu li-se cere socoteala, pe cât de elocvenți și de eroici, când se găsesc între ei ori singuri cu victimele, — pe atât de lași sînt în fața răspunderii, pe atât de becnicici în fața lunei!

E vorba să-și abată „*națiunea*” dela observarea păcătoasei stări reale a țerei, — stăpînirea prezentă și joacă în cele mai variate colori — *icoana maghiarisărei*, *visiunea „statului național maghiar”*! E vorba să asmuțe pe stăpînitori contra naționalităților nemaghiare, ca să le stîrpească odată de pe fața „*pământului unguresc*”, presa și oameni politici ai Maghiarilor propoveduesc să s'audă în lung și lat — maghiarisarea! E vorba să fie terorizate bietele victime — oamenii cari depind dela stăpînire — li-se strigă acestora cu graiu autoritar: *maghiarisati-vă!*

Se schimbă însă premisele, — altele-s deducțiile!

Servirșit odată un nou atentat de maghiarisare, ori pe cale de-a se servirșii, maghiarisătorii își îndulcesc glasul, de nu-i mai cunoști: *zic, că numai interesul statului se urmărește, fără a se intenționa atingerea vre-unei naționalități sau confesiuni*. Și dacă naționalitățile tot nu se cumintesc, ci protestează și luptă contra atentatelor, alarmând străinătatea, maghiarisătorii se îndulcesc și mai și.... Pentru-că acum li-se cere socoteală de ce fac. Sînt trași la răspundere. Dar' ei nu pot da socoteală. Nici nu pot răspunde....

În tenorul acesta *dulce* a scris de curînd semioficiosul *P. Lloyd* un prim-articol, răspuns articolilor simpatici nouă ce se scriu peste Leitha.... O nevinovată mișcare socială, — așa numește organul lui *Bánffy* *maghiarisarea cu forța*!...

Bandiți, cari la răspântii de codri pîndesc pe singuraticul călător, și flutîindu-i arma de piept îi strigă „*Banii sau vieața!*”, surprinși asupra faptului și luați la răspundere — *nu neagă crima*...

Maghiarisătorii, cari în largul țerei năpustesc pe Nemaghiari și de sub umbra forței întregi a statului le strigă „*Numele sau vieața!*”, surprinși asupra faptului și luați la răspundere — *neagă crima*!

Pentru-că ei sînt și brutali și lași. Deci îndoit mai corupți, îndoit mai predestinați *perzaniei*, îndoit mai vrednici de osîndă! De osîndă și de — execuțiune!

Sibiu, 10 Februarie n.

Pericolul congruei. Ambele ziare românești se ocupă la primul loc de proiectul salarisării preoților. *Gaz. Transilvaniei* își intitulează articolul: „*Darul danaic al lui Wlassics*”, iar „*Tribuna Poporului*”: „*Preoțimea română primejduită*!” Din titluri se vede și direcțiunea a aprecierilor.

Interpelarea dlui Grădișteanu, în chestia națională nu s'a putut desfășura nici luni.

În raportul *Drapelului* despre ședința din 7 Febr. n. a camerei găsim următoarele: *Di Eerekyde* roagă pe dl Ionel Grădișteanu să-și amine interpelarea în chestia națională, dl Sturza fiind bolnav.

Di I. Grădișteanu primește amănarea, dar' ține să-și desvualte interpelarea în cursul săptămînei acesteia.

Ne pare curios însă, că din raportul ziarelor despre ședința din aceeași zi a senatului reiese că dl Sturza participa la dezbaterile maturalui corp.

Interpelarea dlui Grădișteanu s'a amînat pe azi. Aceasta e irrevocabil ultima amînare.

„*Leipziger Zeitung*” dela 8 Febr. publică un stranic articol contra Maghiarilor și a maghiarisărei.

Censură preventivă? Luni ministrul *Bánffy* a primit o deputațiune din comitatul Sabolciu, care a cerut guvernului scut contra socialismului. Se zice, că *Bánffy* ar fi răspuns, că pe lângă actuala *lege de presă* e imposibil a preveni agitația socialistă. Guvernul însă are de gînd să schimbe legea și să introducă cenzura preventivă.

În ședința dela 7 Februarie a dietei deputatul *Pichler* (earăși *Pichler*) a întrebat guvernul dacă e adevărată această știre? Răspuns n'a primit.

Di V. A. Urechă luînd știre despre stupiditățile ce a scris *P. Hirap* despre d-sa a trimis juraalului maghiar o scrisoare, ce a binevoit a ni-o comunica și nouă. În lipsa de spaț anticipăm acum următoarele din scrisoarea ilustrului Român:

„*Urechă* să angajează, die redactor, să se înscrie ca membru al *Cultur-Engelului* d-voastră dacă, într'un mod onest și cu documente autentice vor pute proba corespondentul și guvernul d-voastră că el, *Urechă*, a trimis cîndva în Ungaria, nu cinci, dar' un singur student măcar cu scopul stupid de a revoluționa Ungaria”.

Pesti Hirap de ieri de fapt publică în treagă scrisoarea dlui *Urechă* și gîsindu-o „surprinzător de conciliant”, află în ea prilej de a scrie un prim-articol vast, în care susține de nou știrile despre „*revoluție*”, dar' să mîngăie cu cuprinsul scrisorii dlui *Urechă*, care li-se pare „porumbul lui Noe”.

Nu știe ce să mai zică omul, vîzînd confuzia de idei a Ungurilor, manifestată în acest articol.

— Vom reveni și credem, că și dl V. A. *Urechă* va trebui să revină.

Schimbare la houcezime. O schimbare de importanță politică se va face în curînd la houcezime. *Archiducele Iosif*, supremul comandant al houcezilor se va retrage din postul sen, și locul i'ia ocupa *Archiducele Otto*.

Schimbarea se motivează cu indispoziția, ce ar fi cuprins pe *Archiducele Iosif*, de cînd cu moartea fiinului seu *Ladislau*.

„*Astra*” și presa maghiară. Am amintit de desmîntirea, ce comitetul „*Asociațiunei*” a trimis ziarelor ungurești. Ea-tă-o în întregime:

Onorată redacțiune! În decursul lunei trecute în mai multe ziare din patrie, între cari și prețiosul DV. ziar, s'a publicat o telegramă datată „*Sibiu, 8 Ian.*”, care raporta despre o ședință tumultuoasă a comitetului „*Asociațiunei* pentru literatura și cultura poporului român” și despre pretinse agitațiuni și certe politice în stîlul comitetului. Comitetul central al „*Asociațiunei*” noastre, în ședința sa de astăzi (prima dela apariția acelei vesti) a luat știre despre amintita telegramă și s'a văzut îndemnat a constata la protocol, că vestile telegrafice publicate în mai multe ziare din patrie cu datul Sibiu 8 Ian., despre o pretinsă ședință sgomotoasă a comitetului „*Asociațiunei*” sînt neadeverate din început până în capăt, că comitetul, care lucră strict în cadrul statutelor nici-cînd nu a desbătut chestiuni politice, și de aceea în stîlul seu nici nu s'au putut ivi diferențe politice. Aceasta o dovedesc și procesele verbale ale ședințelor comitetului, cari se publică toate fără excepțiune, în organul „*Asociațiunei*” și de aceea le poate privi ori-cine.

Totodată comitetul central roagă redacțiunea acelor ziare, cari au publicat numita telegramă, să publice această declarațiune a sa, și-și exprime părerea sa de rău, că asemenea atîtări, urmate acum sistematic și cu cea mai mare lipsă de conștiințioșitate contra *Asociațiunei* noastre și contra altor instituțiuni culturale-economice ale Românilor află în o parte a presei din patrie totdeauna și pretutindenea primire fără nici o controlare.

Din ședința comitetului central al „*Asociațiunei*” p. lit. și cult. pop. român, ținută la 3 Febr. 1898.

Dr. Pușcariu, vice-preș.

Dr. Beu, secr. II.

Din zece ziare căror s'a trimis acest act de abia 3 au publicat scurte notițe, rețîcînd imputarea ce li-se face, că publică necontrolate ori-ce „*scornituri de rău gust*”. Singurul ziar „*Alkotmány*” dînd un resumat mai lung observă între altele:

„*Această plîngere a Românilor sîntem siliți și noi a o subscie în mare parte, după-cum și mai înainte am luat poziție față cu șovinismul nesocotit al presei liberale, care după-cum se vede tînde direct a învenina cu deservirșire cheștiunea de naționalitate prin răspîndirea a tot felul de născociri grozave*”.

Brutalitatea maghiarisărei.

— Acte și dovezi. —

Am promis ieri, că vom desmînti declarațiunile ministeriale date ca răspuns la interpelarea deputatului *Oscar Meltz*. Ea-tă un document original:

Sipos Orbán către învătători.

Inspectorul școalelor din comitatul Bihorului, faimosul șef al vandalilor din Oradea-mare, cari au bombardat biserica română și reședința episcopului *Pavel*, a examis următorul act:

Biharmegyei kir. Tanfelügyelőség.

Nr. 18.8.

Tisztelt Tanító Ur!

Tudomására hozom, hogy a nagyméltóságú m. kir. belügyminiszter úrnak engedélyezéssel kártársa:

Radovics Miklós közepesi állami tanító vezetékek nevé „*Kettő*”-re és *Bruchenthal* Agoston, hagymádfalvi állami tanító „*Bihari*”-ra, továbbá

Modora János hollószegi állami tanító „*Tímódi*”-ra váltostattá; s felhirom hogy jövőben a nevezettekkel való érintkezésekben a magyarosított vezetékek nevé használja.

Kifejezésként adok egyezsersmint azon reménynek és várakozásomnak, hogy a hazañas példák, mely se a valási meggyőződés nem sérti, se az anya nyelv érdekeit nem érinti, hanem és csak a honfii értelemnek minden egyébb tekintetek főé emelékérol tett tanácsot, — ez eddig még nem magyar hangzó vezetékek nével bíró tanitók és mellebb követni fogják; mert külfölden legnagyobb sajtóatomra arról kellene meggyőződés, hogy az illetőknek nincs meg a szükséges akarata és bátorága, hogy a magyar hazához hű ragaszkodásáról kétségbevonhatatlan bizonyágot tegyen: vagy arról, hogy a magasztos célt más kicsinyes szempontok alá helyezi.

Midőn a jelzett hazafias törekvés további szives gyámoltáára őr is felhivom, üdvözléssel maradtam

Nagyváradon, 1898 jan. 25.

Sipos Orbán m. p., kir. tanfelügyelő

Traducere.

Ea-tă în traducere verbală acest scăr-bos ucuz:

Inspectoratul reg. de școale din comit. Bihorului.

Nr. 18.8.

Stimate domnule învătător!

Îți aduc la cunoștință, că ca permisiunea ilustrăției sale domnului ministru r.

u. de interne și-au schimbat numele colegii d-tale:

Radovics Miklós, învătător de stat din K. — în „*Redi*”,
Bruchenthal Agoston, învătător de stat în Hagymádfalva (rom. *Spinus*, comună locuită curat de Români gr.-cat. Red. „*Trib.*”) în „*Bihari*”, și

Modora János, inv. de stat în Hollószeg (rom. Corbești, lângă Oradea, locuită curat de Români gr.-or. Red.) — în „*Tímódi*”; și te provoc ca pe viitor în corespondența ce vei avé-o cu numiții să întrebuințezi numele cel maghiarisat.

Totodată dau expresiune speranței și așteptării mele, că exemple patriotice, cari nu vatămă nici convingerea religioasă, nici nu atinge interesele limbei materne, ci dă numai dovadă despre ridicarea sentimentului patriotic mai pe sus de ori-ce alte considerațiuni, — le vor urma cât mai curînd și învătătorii, cari mai au încă connume, cari nu sună pe ungurește; pentru-că altfel, spre cea mai mare a mea părere de rău, ar trebui să mă conving, că respectivii nu au voință și curajul de lipsă, ca să dea dovezi neîndoioase despre alipirea lor la patria maghiară, — sau că subordonează sublimul scop altor considerații mici.

Cînd te provoc și pe d-ta să promovezi și mai departe cu bunăvoință *nișuina patriotică* indicată, am rămas cu salutare

Oradea-mare, 25 Ianuarie 1898.

Sipos Orbán,

inspector reg. de școale

Și totuși mai zic, că nu fac silă funcționarilor și oficianților să-și lapede numele străbun și să-și renege părinții....! Rușine!

Dinamit și agitatori.

— Procesul Mahr—Pichler. —

Atragem de nou atențiunea cetitorilor asupra interesantului proces de presă ce s'a pertractat luni, 7 Febr. n., înaintea curții cu jurați din Pesta. Nici acuzatorul și nici acuzatul n'a fost — ca de obicei — Român și totuși întreg fondul procesului ne privește pe noi.

Ea-tă decursul acestui proces după raportul ziarului „*Pesti Hirap*”:

Budapesta, 7 Febr. n.

Curtea cu jurați din Budapesta s'a ocupat azi cu procesul ce Anton Mahr, jude cercual din Bozovicu a intentat lui *Pichler Győző*, deputat dietal, pentru calunnie și vatămare de onoare.

„*Agitatori români dinamitarzi*”.

„*Egyetértés*” dela 22 Martie 1896 a publicat sub titlul de mai sus un articol datat din Timișoara (I), în care A. Mahr este învinovătit de agitațiune. Din articol Mahr a încredinat următoarele pasage:

„O senzațională delațiune a sosit azi la ministrul de justiție; în aceasta 32 de inși, notari, primari și matriculanți, ridică grave acuze contra lui A. Mahr, judecator cercual în Bozovicu. Se zice, că el, care ar fi dator în urma chemării sale oficiale să apere autoritatea ideei de stat maghiar, însuși pactează cu agitatorii naționaliști și cu ei dimpreună atentează contra maghiarismului.

În comitatul Caraș-Severin, unde agitatorii valahi lucră în timpul din urmă cu puteri întărite, A. Mahr este conducătorul spiritual, director și motor al statului major, care își comunică îndrumările prin D. Bogoievici și Ioan Brinzeu (Doi preți români. — „*Red. Trib.*”) În agitațiunile naționale el dă sfaturile și ordinele; numai conducerei lui spirituale e a se ascrie dacă Valahii la fiecare ocaziune agitează cu curaj îndrăzneț și atacă tot ce este maghiar. El este capul mișcării naționaliste din comitatul Caraș-Severin. El e-tă în continuă legătură cu agenții agitatorilor și el îi îndeamnă, cu autoritatea lui oficială la subminarea nepatriotică”.

Acți se reamintește atentatul cu dinamit făcut de preținși agitatori asupra lui *Petrovics László*, notar în comuna Bănia. Arătarea

dată la judecătoria în urma atentatului, Mahr ar fi refuzat-o la sine 42 zile, și n'a dispus să se facă cercetare.

Lui Mahr i se învinuie mai multe incorectități în purtarea oficială, ba se susține, că ar fi accesibil de bani, în judecățile sale. Se spune apoi, că de aceea s'a dat arătare la ministrul, ca să-l roage să strămute pe Mahr din Bozoviciu.

„Această rugare — scrie „Egyetértés” — e subscrisă de toți primarii, notarii și matriculanții din cerc (cei mai mulți Români! R. „Trib.”) și e prevăzută cu sigilele oficiale a tuturor notarilor, primarilor și matriculanților. La rugare e aclus un atestat oficial, prin care prim-pretorul cercului (Szabó, — dușman personal lui Mahr) declară oficial, că Mahr susține nelaturate legături cu recunoscuții agitari, ca: Miletić Dem., I. Stancilovici, Ioan Brinzeu și D. Bogoevici.”

Pichler.

După-ce se constituie tribunalul și se fac formalitățile de lipsă, prezidentul dă cuvântul acuzatului Pichler, care declară, că la scrierea articolului învinuit n'a fost condus de motive personale. Scopul lui ar fi fost să pună capăt primejdiilor manopere politice, în care după părerea lui și Mahr avea parte. De altfel 7/10 din articol nu sunt decât citate *ad litteram* din arătările sosite la ministrul de justiție și la tribunalul din Caransebeș.

(Cum a ajuns Pichler, red. la kossuthistikal ziar „Egyetértés” în posesia acelor acte oficiale? R. „Trib.”)

Pichler și cabinetul Jeszenszky.

Președintele cercetează cine a scris articolul învinuit, și Pichler face interesante descoperiri.

Președintele: Cine a scris articolul? Pichler: Eu l'am scris în redacțiunea ziarului „Egyetértés” al căruia colaborator sunt. Preș.: Dar atunci cum se face, că manuscrisul e în formă de epistolă, corespondență și e datat din Timișoara?... Pichler: Mă rog, aceasta e numai o formă...

Preș.: Aha; știm că există corespondențe fabricate (ca și cele multe despre lucrurile românești, ce se publică prin ziarele maghiare date de prin: Brașov, Sibiu, Arad, București, etc. Red. „Trib.”) De unde ți-ai câștigat datele? Pichler: Câteva săptămâni înainte de publicarea articolului a sosit o relațiune confidențială la președintele ministerial, că la Porțile-de-fer lipsește o parte din dinămit, ceea-ce a produs mari îngrijiri, pentru-că tocmai pe atunci voiau se inaugureze Porțile-de-fer în prezența mai multor capete încoronate.

În urma relațiunei mai mulți oficiali dela președintele ministerial (act e secția naționalităților. Red. „Trib.”) și dela poliție s'au dus la Porțile-de-fer și au făcut acolo scrutare secretă. Eu știam despre toate acestea pentru-că pe atunci mă ocupam mult cu — chestiunile naționalităților.

M'am interesat de cauză, dar n'am scris, că mă temeam, că publicarea poate mai mult ar strica, decât ar folosi, dar am scris, că călătorii (pe banii „cabinetului”? Red. „Trib.”), am cercetat și rezultatul acestora e articolul.

În ceea-ce privește catalogul agitatorilor naționaliști eu am publicat numai pe aceia, pe cari președintele ministerial îi ține în evidență. („Cartea neagră”. Red. „Trib.”)

Articolul l'am scris în aceeași zi, când arătarea a sosit la președintele ministerial, pentru-că mie mi-au adus o copie fidelă aceia, cari țineau ca interes public publicarea articolului.

Procurorul Sélley: Am și eu o întrebare către dl deputat. Preș.: Mă rog, aici nu e deputat, ci acuzat.

Procurorul: De unde ți-a câștigat dl Pichler datele, cari sunt cuprinse în arătarea dată la tribunalul din Caransebeș? Pichler: Mă rog, articolul l'am scris pe baza rugărei prevăzute cu sigilul oficial al lor 32 funcționari publici, (dată la min. de justiție. Red. „Trib.”) și în aceea este vorbă și de lucrul acesta.

Procedura de dovedire.

Se admite procedura de dovedire. Apărătorul acuzatului, Eötvös Bálint, cere cetezirea relațiilor oficiale și citarea unor martori.

Procurorul zice, că trebuie dovedit, nu că aserțiunile învinuite se cuprind în actele oficiale, ci că sunt adevărate. El dovedește contrarul și susține, că Mahr nu are relații cu agitatorii, nu e șeful lor, nu a smuls arborii millenari, are sentimente maghiare și toți acuzatorii îi sunt dușmani personali, cari vor să-l alunge din postul său.

Tribunalul dispune cetezirea actelor.

Politica „oficioasă”.

Se cetezește arătarea celor 32 funcționari, subalterni ai pretorului, către ministrul de justiție. Ei susțin, că Mahr e în continuă comunicațiune cu cei mai buni amici ai lui Lucaci.

Se cetezește telegrama, publicată în „Tribuna”, prin care Lucaci a fost felicitat cu prilejul condamnării sale. Se susține, că telegrama a concipiat-o Mahr.

Se cetezește relațiunea confidențială a prim-pretorului Szabó, către comitele Jakabffy, rugându-l să lucre pentru strămătarea lui Mahr, pentru-că locuitorii nu-l privesc cu ochi buni din cauza sentimentelor lui față de naționalități. (Cercul Bozoviciului e curat românesc! Red. „Trib.”) Și relațiunea aceasta accentuează, că Mahr stă foarte bine cu agitatorii români.

Fasiunile martorilor.

Iakabffy Imre: comitele Carag-Severinului cunoaște pe judele cercual Mahr numai din informațiuni.

Prezidentul: Cum sunt informațiunile acestea?

Iakabffy: Știu, că între dl jude și prim-pretorul Szabó a erupt un dureros conflict.

— Greșit-a judele cercual Mahr contra simțului patriotic?

— Știu, că umblă în casina română și nu în cea maghiară; se zice, că a părăsit societatea maghiară din pricina prim-pretorului Szabó. Fapt e, că a convenit cu Români naționaliști — după-cum îi numia el — și prim-pretorul Szabó mi-a spus, că lucră contra ideii de stat maghiar.

— Sunt în cerc agitații naționale române?

— După spusele prim-pretorului pe timpul milleniului s'au întâmplat atentate contra stindardelor maghiare, apoi s'a trimis depeșă de felicitare lui Lucaci.

Un jurat: Cunoașteți pe cei-ce au iscălit depeșele?

— Pe unii, dar și pe aceia numai din coatingere oficială.

— Sunt oameni inteligenți?

— Sunt atât de inteligenți încât își știu da seamă de faptele lor.

Procurorul Sélley: Adevărat e, că prim-pretorul Szabó e suspendat și acum?

— Adevărat.

Pichler: Adevărat e, că d-ta ai recomandat prim-ministrului, ca să fie transferat Mahr și anume: cu provocare la agitațiunile naționale române. Adevărat e, că și de atunci de două-ori ați făcut arătare la ministrul în această chestie, anume, că judele cercual Mahr — care de origine este pan-german — acum e recunoscut, că are simțăminte române?

Iakabffy: Așa cred, că cu privire la chestiile confidențiale, ce au fost între mine și prim-ministrul nu sunt dator a răspunde.

Pichler: E bine, abstau dela întrebări. (Iaritate în public).

Salacz din Caransebeș.

Martorul următor, președintele tribunalului din Caransebeș Salacz, mărturisește, că contra lui Mahr, ca ampoiost n'a fost nimic de excepțional. Fiindu-i limba maternă cea germană, îi place a vorbi nemțește.

— Avea judele Mahr obiceiul a conveni cu Români ultraiști?

— Convenia și cu Români și cu Maghiari.

— Ce s'a întâmplat cu acuză în chestia atentatului de dinamită?

— Judele cercual a împărțit afacerea sub-judeului, care a ascultat pe cei bănuți și aflându-i nevinovați l-a eliberat. După aceasta investigația gendarmilor s'a continuat și făcând deodată prim-pretorul Szabó arătare, că în chestie nu se lucră nimic, tribunalul a exmis un jude de investigație.

— Poate fi învinovătit pentru acest lucru judele Mahr?

— Nu, căci cercetarea a stagnat din cauză că s'a așteptat investigația gendarmilor.

— Făcându-s'a cândva arătare contra lui Mahr pentru compunerea, dresarea de procese verbale false și pentru asemenea lucruri?

— Nu.

— Este vre-o notiță, în tabela de cuantificație în urma căreia ar fi nedemă de postu lui?

— Nu este nimic.

Procurorul: Ce sentimente vedea Mahr în coatingerea socială?

— N'am vorbit nici-când despre politică.

Pichler: Adevărat e, că sub-judele Komarom, căruia l-a împărțit Mahr afacerea

de mare însemnată a atentatului cu dinamită, a fost bolnav?

— A fost greu bolnav de aprindere de plămâni, făcând zilnic și așteptam moartea.

Prezidentul: Cât a mai trăit sub-judele?

— Doi ani. (Va urma).

Procesul Zola.

A doua zi (8 Febr. n.) a procesului a fost și mai sbucimată, întâmplându-se și turburări și bătăi.

Deja de dimineață jurul palatului justiției era cuprins de o imensă mulțime de oameni, care întrecea mult mulțimea primei zile. Cordonul de poliști țineau, pe cât se putea, ordinea. Sala dezbaterii s'a deschis abia cu 10 minute înainte de 12 ore. Mulțimea, care ocupase de mult coridoarele, se imbulzia neunește să intre în sală, care era formal luată sub asediu. Cu pumnii și cu bastoanele trebuia să te lupți, ca să poți străbate prin mulțime. Sosind Zola, însoțit de apărătorii Laborie și George Clemenceau, e primit cu tunătoare strigăte de „Jos cu Zola!” „Jos cu sindicatul!” Abia câțiva salahori ai sindicatului strigă „Trăiască Zola”, dar strigătele acestea se perd.

La începutul ședinței, prezidentul cetezește o scrisoare a majorului Esterházy, fost prezent la ședința primă. Esterházy spune, că a primit dela Zola o citație de martor, dar n'are nici un motiv să dea ascultare citației, ci lasă tribunalului și curții cu jurai să judece privitor la această hotărâre a sa. Apărătorul Laborie pledează pentru prezența lui Esterházy.

Urmează ascultarea martorilor. Mai întâi se ascultă soția lui Dreyfus, o figură frumoasă și distinsă, îmbrăcată în negru.

Apărătorul Laborie o întreabă, ce părere are despre bună credința lui Zola și ce știe despre arestarea lui Dreyfus. Prezidentul oprește a se da răspuns ultimei întrebări. Zola, extrem de agitat, protestează aproape sbierând. Laborie și Clemenceau insistă a se da voe d-nei Dreyfus, să răspundă la întrebări. Prezidentul enunță, că nu permite nici o întrebare despre afacerea Dreyfus. Publicul aplaudă frenetic. Laborie, eșit cu totul din liniște, vorbește aprins, cu furie și cere să lase a pune întrebările ce vrea. Zola asemenea.

Prezidentul întreabă pe Zola, dacă cunoaște legile?

Zola: Nu cunosc legile și nici nu vreau să le cunosc!

Un sgomot asurzitor se produce la această neprecugetată declarație a romancierului, înfrântă la culme. Publicul protestează, tipă, huieste pe Zola.

Abia când prezidentul amenință cu deșertarea sălei, agitația se mai potolește. Se încinge acum o violentă polemică între prezident și apărătorul Laborie; 'publicul intrerupe mereu.

Regretându-și, în fine, nesocotitele vorbe, Zola dă lămuriri, retractând, că n'are vrea să cunoască legile și declarând că se supune lor.

Curtea se retrage acum, să delibereze asupra propunerii lui Laborie de a lăsa da voe să pună întrebări și despre afacerea Dreyfus. Revenind, tribunalul enunță, că întrebări cenu aparțin cauzei nu se pot pune.

Cel mai remarcabil moment al ședinței e ascultarea fostului prezident al Republicii Casimir Périer, despre care se anunțase fals, că nu va compare înaintea juraților.

Imposant ca o statuie și ca marmora de liniștit intră în sală Casimir Périer, splându-se în fața prezidentului, care-l resalută cu distincție.

Cu mare afabilitate prezidentul roagă pe Casimir Périer, să depună jurământul.

Périer: Scuzele mele, dl prezident, dar nu pot jura. (Mișcare mare). Pe mine, ca pe fostul prezident al Republicii, mă deobligă responsabilitatea constituțională. Nu pot spune întregul adevăr.

(Mare mișcare între jurați și public). Din considerații constituționale nu pot mărturisii întregul adevăr.

Prezidentul roagă pe martor să împlinească numai formalitatea, de oare-ce responsabilitate constituțională îl acopere.

Casimir Périer condece și jură. Immediat o luptă înverșunată se încinge între prezident deoparte, Laborie și Zola de alta, acestia cerând ca fostul prezident să spună ce știe.

Casimir Périer își repetă declarația.

Laborie foarte agitat: Atunci de ce ai venit aici?

Casimir Périer (cu cea mai mare liniște): De ce-am venit? Pentru-că justiția Franciei a cerut-o! (Aplauze frenetice și prelunge).

Cu acestea prezidentul dimitte pe Casimir Périer.

Urmează ascultarea șefului dintău al sindicatului: fostul viceprezident al senatului Scheurer Kestner. Acesta vrea să cetească nește scrisori ale generalului Gonze în chestia Dreyfus, adresate colonelului Picquart. Prezidentul îi dă voe să le spuie numai cuprinsul. Kestner spune, că generalul Gonze îndemna pe Picquart să studieze afacerea Dreyfus cu precauție.

Maie ascultat avocatul Leblois, care spune că a studiat chestia Dreyfus împreună cu amicul seu Picquart.

Ultimul martor e bancherul Castro, care afirmă că scrisoarea bordereau-ului e a lui Esterházy.

Ședința se închide apoi, în sgomot mare.

Imediat după închiderea ședinței scandale, turburări și bătăi sângeroase s'au întâmplat înaintea palatului justiției.

Majoritatea covârșitoare a mulțimei huieste pe Zola. O mică minoritate îl aclamă. Lucrul ajunge la bătăie.

Un Jidov, care aclamase pe Zola, e bătut până la sange.

Apărând Zola în societatea lui Laborie și a lui Clemenceau, mulțimea se imbulzia amenințătoare spre ei.

Laborie, Clemenceau și câțiva ziariști fac zid de apărare în jurul lui Zola.

Mulțimea strigă: Suițiți-l pe Zola! Pe trădător! Aruncați-l în Seina!

Și pârălia se încinge de nou. Oamenii peste 2000 de capete, se lovesc cu bătele, se iau de pâr, se pâlimesc.

Abia cu greu Zola reușește să ese din incintă și să scoboare treptele. Ajuns pe stradă, vrea să urce în trăsură, cu amicii sei. Mulțimea însă îi înconjoară și-i strîng de grilejul curții. Zola se retrage spre o ușiță, pe unde vrea să fugă. Dar nu poate. Și mulțimea îl strînge mereu. O catastrofă pare inevitabilă. Dar chiar atunci ușița se deschide, cei atacați fug prin ea și se urcă în trăsură. Zola, eșofat, cade pe perini.

Mulțimea aprinsă strigă mereu „Piară Zola!” „Piară Jidovii!”

În tot Parisul dispoziția e hotărât ostilă lui Zola.

Mulțime de ziare publică manifeste contrare romaancierului și scriu că el e de origină italiană, vândut Jidovilor.

Președintele se răspundesc cu miile exemplare dintr-o foaie umoristică, în care renumiții caricaturisti Foraine și Caran d'Ache (dela „Figaro”) batjocoresc fără milă pe Zola.

Între telegramele de felicitare ce a primit Zola, sunt multe dela Jidovi din Ungaria: din Budapesta, Arad, Seghedin, Jászberény, Cluj (dela 12 profesori jidovi!) etc.

O foaie scrie, că pe vremea războiului franco-german Zola s'a ascuns cu lașitate...

Primarul orașului Aix (din Provence), unde s'a născut Zola, l-a adresat acestuia o scrisoare în numele orașenilor, exprimându-i disprețul pentru învinuția lui și repetând, că pe când tatăl lui Zola a fost om cinstit, Zola e mișel și trădător de țeară.

CRONICĂ

Sibiu, 10 Febr. n. 1898

Din cauza sfintei sărbători de mîne, numărul proximal foii noastre va apăre numai Sâmbătă seara.

Din prilejul jubileului M. S. Monarohului dieta provincială a Austriei-dejos a votat 1,500,000 fl. pentru ridicarea unei case de nebuni.

Producțiunea sodalilor nostri din Sibiu are să fie, precum ni-se asigură din parte competentă, cât se poate de amănunțată. Cei-ce doresc a ave o plăcută oră de distracție românească o vor afla cu prisosință Duminică seara la concertul aranjat de Reuniunea sodalilor. Comitetul Reuniunii roagă pe toți cei-ce din cauze independente de comitet nu ar fi primit invitație — să se privească de invitați.

O demonstrație anti-maghiară s'a făcut zilele acestea în localitatea Dărdă din comitatul Baranya. O ceată de Croați au percurt stradele, strigând „Jos Ungarii!” Voind niște poliști să-i aresteze, Croații s'au apărut cu bărbăție, așa, că nimeni n'a cutezat să-i atingă barem.

Din dieceasa Aradului. Foaia bisericăscă dela Arad, „Biserica și Școala” scrie: Din Bacovina ne aduce știrea ziarului „Patria” din Cernăuți, că în vederea multelor greutăți, cu cari luptă azi biserica, între preoții din archidieceasa Bucovinei s'a născut o

viu mișcare de a se intruni cât mai des și a se sfătui asupra mijloacelor prin cari să poată lca un avânt cât mai însemnat întru păstoria și conducerea spirituală a credincioșilor. Salutăm cu bucurie această dorință a fraților nostri din Bacovina și le dorim deplină izbândă. Amintind aceasta adăugăm totodată, că la noi în eparchia Aradului, din inițiativa Prea Sfinției Sale paterului Episcop Ioan Mețianu, s'au introdus de mai mulți ani încoace conferențe pastorale cu scopul, ca preoțimea întrunită sub conducerea părinților protopresbiteri în aceste conferențe, să-și formeze și să aibă o școală practică. În această școală prin schimbarea de idei, ce so desvoaltă la asemenea ocațiuni și prin expunerea experiențelor făcute, putem să aflăm calea și mijloacele cele mai bune pentru păstoria credincioșilor, și cu deosebire putem să ne însușim un mod unitar de gândire și acțiune pe acest teren.

Hymen. D-șoara Cornelia Pop, din Tohanul-vechiu și dl Petru Macaveiu din Abrud, fidanțați.

Mănăstirea Prislopului. Preoțimea de pe Valea-Hațegului, aparținătoare la vicariatul gr-cat. din Hațeg, s'a constituit într-un comitet, cu scopul de a colecta ajutoare, ca să restaureze din ruină mănăstirea Prislopului. Această mănăstire a fost întemeiată în veacul XVI. de doamna Săfira, fiica lui Moise Vodă, Domnul României. Și astăzi hrămul ei o s'erbatoare pentru întreg ținutul, dar' e așa de ruinată, încât liturgia ce se ține acolo, odată în an, e ca și sub cerul liber.

Preoții din jur lansează acum, cu aprobarea Episcopului din Lugoj, Dr. Radu, un farte călduros apel către toți Români să contribuie cât de puțin spre acest scop.

Vom publica acest frumos apel. Până atunci însă notăm, că ofertele sunt a se adresa dlui Dr. Gavrilă Suciu, avocat în Hațeg. Numele contribuitorilor generoși se va înscrie în „cartea de aur” a mănăstirii „și de veci se vor pomeni la sf. liturgie în sărbătoarea hrămului ei”.

Napoleon I. ca academician. S'au împlinit chiar 100 de ani, de când marele Napoleon — atunci numai general învingător al primei Republice — a fost ales membru ordinar al academiei franceze. Parisienii, cari erau plini de admirație față de tinerul general abia sosit din glorioasa expediție italiană, cumpărau cu miile o poezie scrisă întru preamărirea eroului... După douăzeci de ani însă, — academia franceză a șters din șirul membrilor sei pe Napoleon I., pentru-că la troul francez reveniseră — Bourbonii... O pildă mai mult, că — tempora mutantur.

Statar contra socialistilor! În toate părțile Ungariei se întinde cu o furie crescândă socialismul, dând ansă la dese și sângeroase turburări.

În comitatul Szabolcs socialistii fac adevărată reșcoală. S'au răscolit în comune întregi, au atacat casele comunale, au ajuns la luptă cu gendarmii și țin populația în continuă ferebere.

Față cu aceste stări excepționale, guvernul — anunță oficiosul *Budapesti Tudositó* — proiectează a lua cât de curând măsuri excepționale. În prima linie va proclama statarul!.....

Epilogul „idilei” Folchi - Elvira. S'a uitat cu desăvîrșire senzatională „idilă” a fugei prințesei Elvira de Bourbon cu pictorul Folchi. Acum reînvie cu un epilog. Se anunță anume din Roma, că tribunalul de acolo a terminat procesul de divorț, întezat de soția lui Folchi. Necredinciosul soț a fost osândit să plătească soției sale 300 lire lunar. Astfel, nimic nu mai stă acum în calea aventurerei prințese, ca să-și iee de soț pe — pictor, cu care petrece de present în Monte-Carlo.

Știri mărunte. La Brașov, un duel sângeros s'a întâmplat între locotenentul de husari prinț *Hohenlohe* și între locotenentul Schütz; acesta a fost rănit la braț, prințul la — nas.

— Tribunalul din Seghedin a osândit pe directorul de bancă *Basch János* și pe vicinidirectorul *Fuchs Mihály* la câte doi ani temniță, pentru înșelătorii de 150 mii fl.

— Deputatul creștin-social *Prohaska din Viena* a fost bătut de socialisti la o întrunire de Duminică trecută; aderenții lui abis l-au putut scăpa.

— La *Tsajadefka* (Rusia) o ciocnire de trenuri a avut de urmare grava rănire a v'r'o 10 pasageri; vagoanele sfărâmate.

La

Abonament lunar

pentru Februarie st. v.

— cu prețurile din capul foii —

invită

Administrațiunea ziarului „TRIBUNA”

Mai nou

Procesul Zola.

Sedinta a III-a.

Paris, 9 Febr.

La deschiderea sedintei, imbulzeala câtră intrările salei e grozavă.

200 de advocați ajung la ceartă și apoi la bătaie cu poliștii, cari nu vreau să-i lase să intre. Advocatii atacă și bat pe poliștii, cari și ei răspund cu bătaie.

Oficarii veniți să fasoneze ca martori sunt primiți între ovafii entusiaste și exclamații de „Trăiască armata!”

Imediat la începutul pertractării, un conflict violent se naște între *president* și apărătorul *Laborie*, care earăși cere a i-se permite întrebări câtră soția lui Dreyfus. *Presidentul* deneagă categoric ori-ce asemenea întrebări.

La o oră d. a. apar ca martori generali *Boisdeffre* și *Mercier* în uniforme simple. Apariția lor provoacă enormă senzație.

Contra lui Zola s'au făcut de nou demonstrații uriașe. Când s'a apropiat în trăsura de palatul justiției, mulțimea l'a atacat, i-a răsturnat trăsura, și-a voit să-l arunce în Seine. Abia cu greu l'au scăpat poliștii.

Martorii, cari nici la repetiția provocare nu s'au prezentat, sunt aduși cu excortă.

Inversunarea contra lui Zola crește mereu. Mai ales în cartierul latin, unde domiciliază cu deosebire studenții și literații.

Materialul procesului se aglomorează și complică mereu, așa că sigur vor mai trebui câteva zile pentru proces.

VIEAȚA SOCIALĂ.

Producțiune în Oravița-rom.

Primum invitate la producțiunea ce o va aranja corul vocal gr-cat. din Oravița-rom. Duminecă, la 13 Februarie st. n. 1898, în sala „Împărătelei Austriei” din loc cu următorul program: a) Concertul: 1. „Cântecul viteazului” de I. Vorobchieviciu, cor bărbătesc. 2. „Murgulețul” de I. Murășan, cor mixt. 3. „Marșul lui Mihail eroul” de I. Vidu, cor mixt. 4. „Franzuliță fidi de nuc” de V. Vasilescu, cor bărbătesc. b) Teatrul: „Sătenii”, vodevil național în 4 acte de Alexandru P. Petrin. Personale: Georgiță Stancu, păcurar: dl A. Toc. Dochita, o țărăncă: d-șoara F. Mădru. Stavre, chinez: dl C. Vodă. Marie, soția sa: d-șoara M. Frent. Ileana, fiica lor: d-șoara E. Bogdan. Părințele Vasilie: dl A. Frent. Aureliu, fiul lui: dl G. Lazăr. Stancu, învățător: dl I. Călin. Moise, arăndașul satului: dl G. Măgurean. Ioan Boloj, cobășul satului: dl I. Vodă. Nicolae Ciubală, cimpoier: dl G. Coteriță. Un țeran: dl I. Mădru. Țărani, țărance și nuntași. După producțiune joc. Începutul la 8 ore seara. Prețul intrării de persoană: Locul I. de șezut: 50 cr. Locul II. de șezut: 40 cr. Locul III. de stat: 30 cr. Venitul curat e destinat fondului școl. gr-cat. din loc. Biletele înainte se vând la dl Ioan Bogdan, învățător și seara la casa.

Producțiune în Vidra-de-sus.

Producțiune declamatorică-musicală se va aranja din partea corpului învățătoresc din Vidra-de-sus, cu concursul unor binevoitori ai progresului, Luni, 2/14 Februarie a. c., în localul școlii. Începutul la 6¹/₂ ore seara. Prețul de intrare: pentru 1 persoană 60 cr. Venitul curat: pentru biblioteca școlară. Suprasolviri și oferte pentru sus amintitul scop se primesc și sînt a se trimite la adresa I. Gomboș în Vidra-de-sus. După producțiune urmează dans.

Programa: Patru coruri bărbătești. a) Dumezeul nostru de D. Căntan; b) „Sunt vînător” de St. Popovici; c) „De ce ești depărtată” (serenadă de Marscher); d) „Asta-i mândra” de N. Popovici, executate de corul școlară.

Teatrul: „Leac pentru soacre”, comedie într'un act de Proca. Personale: Nicu Isvorean: Ioan Gomboș. Ana soția sa: d-șoara Terezița Gomboș. Doamna Boldeșcu: d-șoara Otilia Todea. Doamna Pe'rean: domnișoara Sabina Dascaloviciu. Jorgu Frunzulucă: Romul Gomboș. Dr. Criveș, medic: I. I. I. Un servitor *.*.

Concert și petrecere.

Concert popular împreună cu petrecere în sala corului elevilor dela gimn. și școala om. din Brașov, Luni, la 2 Februarie 1898, în sala cea mare a hotelului „La (Satulung), în favorul „Reuniunii ferom. pentru ajutorarea văduvelor să-

race din Brașov și Săcele”. Începutul la 7 ore seara. Intrarea: locul I. 1 fl., locul II. 70 cr., loc de stat 50 cr. Ofertele marinoase se vor cuita pe cale publică.

Concert în Boldur.

„Reuniunea de cântări și muzică a plugarilor români din Hodoș”, aranjează Sâmbătă, la 12 Februarie st. n., concert împreună cu petrecere de joc, în comuna Boldur. Prețul de intrare: de pers. 20 cr., de familie de 3 pers. 40 cr. Venitul curat este destinat pentru fondul reuniunii. Ofertele benevole sînt a se trimite cassarului reuniunii: Iulius Vodă, econom, Hodoș, u. p. Lugoj. Începutul la 7 ore seara.

Tribuna Literară.

Școalele din Blaj.

— Studiu istoric —

de

Prof. Nic. Brânzeu.

Studiu acesta a fost premiat, ca teză de licență, de consiliul universității din București.

Capitolul III.

(Urmare).

Școala obștească și gimnasiul.

Din ordinațiunile citate, singurul izvor ce-l avem din epoca aceea, putem desprinde următoarele constatări:

În Blaj la 1754, toamna, se deschid două școale: una, care mai târziu va forma gimnasiul și în care pe lângă cele religioase se propun limbile: latină și ungurească, precum și ceva din științe și istorie; ear' cealaltă: școala obștească, în care se propun elementele cunoștințelor, scrierea și citirea. În cea dintâi școală limba de propunere va fi fost latinească (?), ear' în a doua cea românească. Din aceasta cu timpul s'au format clasele normale de azi. Afară de acestea 2 școale mai exista și seminarul dela sf. Treime și cel al lui Aron.

La început gimnasiul nu are decât 2 clase, a 3-a clasă se deschide la anul 1757, 15 August și se numi *Sintaxa*, ear' de profesor se numi călugărul Manase Meletie Neagoe, teolog absolut dela Sâmbăta. Despre alte reforme ce s'au făcut la gimnasiu până la a. 1772, nu avem știre și nici documente de cercetare.

În acest an se întoarse din Viena Samuil Clain și Stefan Pop, cari au fost însărcinați să propună, Stefan Pop: *Logica și Metafizica*, ear' Samuil Clain: *Mathesis* și *Etica*.

Pe timpul Episcopului Aron numărul total al gimnasiilor și seminareștilor se urcă la 300, un foarte mare număr, considerând starea culturală a poporului român. O dovadă mai mult aceasta, că poporul român e dornic de învățătură și că școalele din Blaj au răspuns la o trebuință adănc simțită.

Primul director al gimnasiului a fost Gregoriu Maior, unul din elevii colegiului din Roma. La 1773 ajunse Episcop și înființă fundatiunea de pâne pentru 200 elevi. După primii profesori numiți de Episcopul Aron, urmară consecutiv: Ioan Iosafat Devai, *Alexandru Ambrosiu Sadi*, Ioan Ioachim Pop, Maniu Samuil Clain, Filoteu Laslo, Ladislau Benedict Fărcaș, Ioan Bob, German Piterlaci, Gregoriu Pop, Nicolae Aron, Ioan Medan, Ioan Halmaghi, Mihail Timariu, Ioan Para, Ladislau Nemeș, Petru Ungur, Georgiu Tat.

La început profesorii erau numai călugări, dar pe încetul, mai ales dela Bob începe, se dispuseră și preoți seculari și chiar laici. Aceasta în urma numărului prea mic al călugărilor, precum și în urma insistențelor clerului secular, care se părea că este preterat prea mult de călugării din Blaj, cari ocupau toate funcțiunile mai înalte.

Studiile, precum am văzut din ordinațiunile de deschidere, erau puține și materialul de învățământ foarte neînsemnat. Se pune pond mai mult pe cele religioase, căci menirea școalelor în locul prim era, de a pregăti preoți; și numai în linia a doua se avea în vedere alte cariere. Instructiunile cu caracter conștient, ele nu puteau eși mai mult din cadrul lor bine definit. Limba de propunere la gimnasiu intru început era cea latină, după-cum era și în toată țara. Pe studiul limbii latine s'a pus un mare pond. Încă istoricul Samuil Clain putu scrie despre școalele din Blaj: „Într'insele foarte bine se propunea limba latină și pentru aceea curând se și vestiră”. (An. I, p. 106).

Numai târziu și anume pe la al 3-lea deceniu al veacului nostru se fac încercări de a se introduce propunerea în limba română. Cu toate acestea nu suferă îndoială, că părinții basiliți nu negligeau limba română, mai ales nu în clasele începătoare, unde băieții nu puteau pricepe latinește.

Istoricul Samuil Clain ne spune lămurit în istoria sa, că „Episcopul Aron mai ținea și școale românești și tot dintru al seu mai plătea și pe dascălul românesc și pe cântărețul bisericei”. Ear' în alt loc ne spune, că călugărul Vasile Neagoe — fu numit *dascăl românesc*. Ori-cum însă studiul limbii latine ne-a fost de mare folos, căci acestui fapt se datorește în mare parte lăpădarea literelor slavone și prin acest studiu s'a pus baza filologiei românești. Preoții eșiți din Blaj până la 1850 vorbeau latinește cu aceeași ușurință, cu care vorbeau și românește.

Ceea-ce ne surprinde la această epocă este introducerea dela început a studiului limbii maghiare. Cine a impus acest lucru Episcopului? Nu găsim nici un act din care s'ar pută constata o influență străină. O explicație se poate totuși da. Națiunea noastră avea mare nevoie de funcționari eșiți din sinul seu, cari să-i priceapă limba și necazurile și din când în când să-l mai apere contra rapacității nobililor. Aceasta o cereau Episcopii români, aceasta era una din pretensiunile lui Inocențiu M. Clain. Fară a cunoaște limba maghiară acest lucru în viitor era imposibil. Prea puținii funcționari români ce vor fi fost au învățat limba ungurească la școalele ungurești, unde de sigur sentimentul național și dragostea față de poporul român nu au învățat-o și așa erau spre puțin folos asupritului țeran român.

Episcopul Aron a prevăzut, că fără spiritul limbii maghiare cu greu vor pută ajunge și Românii în slujbele statului. Această pedecă voia să o delature Episcopul dela început și astfel prețeri a introduce limba maghiară în gimnasiu, care s'a menținut ca obiect de studiu până pe vremea lui Iosif II. care pretinse introducerea limbii germane. Pe vremea Episcopului Bob însă nu aflăm în școalele Blajului limba maghiară. (Va urma).

Informațiuni.

Israelie Porumbescu. Primim listă de abonament la scrierile și biografia lui Israelie Porumbescu, edate de Leonida Bodnărescu. Acest op de conținut foarte interesant, va avea 250 de pagini și costă numai 1 fl. v. a. Scrierile lui Israelie Porumbescu se află deja la tipar și vor apăre până la 1 Iunie a. c. — P. T. abonenții vor primi opul prin post. P. T. domni cari vor primi listele, sînt rugați a le reînturna dimpreună cu paralele încașate cu ori-ce rezultat până cel târziu 15 Aprilie a. c. la adresa: Leonida Bodnărescu, Cernăuți, strada domnească 26. — Adresa abonenților să fie precisă și cetibilă!

Bibliografie.

VOCI DIN PRESĂ

despre

CASTELUL DIN CARPAȚI.

Liga Română.

„Romanul acesta, care a fost primit de publicul francez cu același interes, cu care el întinpină toate scrierile marelui romancier, prezintă pentru noi un farmec deosebit.

El este luat din viața poporului român din Transilvania și dă în această formă o imagine plastică străinilor despre raporturile culturale și naționale ale Românilor de peste munți.

Ca toate romanurile lui Jules Verne, el este un produs al unei imaginațiuni de o extraordinară putere și se cetește cu un interes mereu încordat.

Traducerea română, făcută de dl Victor Onișor e foarte îngrijită. Limba, în afară de câteva expresii obișnuite în graiul ardelenesc, e clară și frumoasă. Tiparul e chiar admirabil. Volumul cuprinde și o mulțime de ilustrațiuni splendide, așa că el nu ar trebui să lipsească din casa nici unui amator de literatură.”

„Tipografia”, soc. pe acțiuni, Sibiu.

Numeri singuratici din

„Tribuna”

în Ploiești

se găsesc de vânzare, cu 20 bani, la Librăria G. Cârjean.

Pentru redacție și editură responsabil: Andreiu Baltes. Proprietar: Pentru „Tipografia”, societate pe acțiuni: V. M. Dressnandt.

„CRIȘANA”, SOCIETATE DE ECONOMII ȘI CREDIT ÎN BRAD.

Convocare.

Membrii societății de economii și credit „Crișana” sînt invitați la a

VII-a adunare generală ordinară,

ce se va ține în 20 Martie st. n. a. c., la 2 ore p. m., în localitatea societății în Brad.

OBIECTELE:

1. Deschiderea adunării.
2. Constatarea membrilor prezenți.
3. Constatarea împlinirii prescrierilor din §§. 50 și 76 ai statutelor.
4. Raportul direcțiunii și al comisiunii de supraveghere pro 1897.
5. Decidere asupra compturilor anuale și a distribuirei profitului curat.
6. Alegerea alor 2 bărbați de încredere și 2 secretari pe un an.
7. Alegerea comisiunii de supraveghere.

În lipsa membrilor receruți de peste jumătate din părțile fundamentale, adunarea în sensul §-lui 51 se va ține în 27 Martie st. n., la locul și ora indicată. Membrii pot lua parte în persoană sau prin plenipotențiații lor în sensul §. 52 din statute.

Numărul membrilor înscrși cu 31 Decembrie 1897 a fost 119 cu 463 părți fundamentale la 50 fl. = 23.150 fl.

Brad, la 6 Februarie 1898.

Vasiliu Damian m. p.,
director.

Dr. Ioan Radu m. p.,
secretar.

Încheierea compturilor

pe al VII-lea an de gestiune, dela 1 Ianuarie până la 31 Decembrie 1897.

Contul bilanțului.

Active — Vagyon.	Mérleg-számla.	Passive — Teher.	
Cassa în număr — Készpénz	5650 75	Capital social — Részvénytőke . . .	28150 —
Cambii escomptate — Leszámitott váltók	216416 73	Depuneri spre fructificare — Takarékbetétek	197580 01
Împrumuturi pe obligațiuni — Kötvénykölcsön	37522 08	Cambii reescomptate — Visszeszámitott váltók	20000 —
Împrumut hipotecar — Jelzálog-kölcsön	10360 05	Dividende neridicate — Fel nem vett osztalék	100 50
Mobiliiar — Felszerelés . . . fl. 825.94		Fondul de rezervă — Tartalék-alap	16435 50
după amortisare de 10% —		Interese anticipate — Atmeneti kamatok	4987 21
10% törlesztés után . . . 32.59	298 35	Profit curat — Tiszta nyereség . . .	10888 42
Interese de reescompt anticipate — Előlegesen visszeszámitott kamatok . .	298 65		
Interese restante — Hátralékos kamatok	1900 08		
Anticipațiuni — Előlegek	150 —		
	272591 64		272591 64

Contul profitului și al perderilor.

Nyereség- és veszteségszámla.

Interese de depuneri — Betéti kamatok	10274 63	Interese și competențe — Kamatok és illetékek	28652 22
Interese de reescompt — Visszeszámitott kamatok	1093 24	Taxe de înscriere — Beíratási díjak	11 —
Salare — Fizetések	2950 —		
Chirie — Lakbér	200 —		
Competențe de timbre — Bélyeg illetékek	84 05		
Spese diverse — Különböző kiadások	428 63		
Marce de presentă — Jelenléti díjak	786 —		
Amortisare de mobiliiar — Felszerelési törlesztés	32 59		
Contribuțiune erarială — Kinestári adó	fl. 1200 —		
Contrib. com. — Községi adó	248.80		
Contrib. de 10%, la depuneri — Betételek utáni adó 10%	1027.46		
Profit curat — Tiszta nyereség	10388 42		28663 22

Brad, la 31 Decembrie 1897.

Vasiliu Damian m. p.,
director.

Ioan Rusu m. p.,
cassat.

Stefan Albu m. p.,
controlor.

Petru Rimbaș m. p.,
comptabil.

Membrii în direcțiune:

Dr. Pavel Oprea m. p. Vasile Boneu m. p. G. Bogdan m. p. Nicolae Obideu m. p.
Toma Otel m. p. Ioan Roman m. p. George Imperat m. p.
Ioan Stanciu m. p. Ioan Câmpian m. p. Ioan Cutean m. p. Feier Aron m. p.

Subsemnata comisiune de supraveghere am examinat contul bilanțului, precum și al contul profitului și al perderilor și confruntându-l cu registrele principale și auxiliare le-am găsit în consonanță și exacte.

A fölrott felügyelő bizottság a mérleg-számlát és a nyereség- és veszteség számlát megvizsgálta és összehasonlítván azt a fő- és mellékkönyvekkel megegyezőnek és helyesnek találta.

Brad, la 7 Februarie 1898.

Petru Gligor m. p.

Simion Băcila m. p.

Teodor Pop m. p.

La Librăria „Tipografiei”, soc. pe acțiuni în Sibiu,

să află de vânzare

următoarele publicațiuni

ale Societății

„Inocențiu Micu Clain”

a teologilor din Blaj

1. „Epistole câtră un preot tinăr” de Aloisiu Melcher. Partea I. și II. 2 volume mari cu prețul redus de . . . 1 fl. 50 cr.
2. „Pregătire la moarte”, adecă considerațiuni asupra maximelor eterne folosite de tuturor spre meditare și preoților spre a predica, de Alfons M. Liguori, 1 volum de 440 pag. — fl. 80 cr.
3. „Duh muscălescu”, narațiune de Bolanden (45 pag.) . . . — fl. 10 cr.

— Se recomandă mai ales preoților. —

Cassa de păstrare societate pe acții din Sasca-montană (Szászabánya).

CONVOCARE.

P. t. domnii acționari ai „Cassei de păstrare societate pe acții” din Sasca-montană se convoacă la a

II-a adunare generală ordinară,

care se va ține în Sasca-montană, Sâmbătă, la 26 Februarie st. n. 1898, la 10 ore a. m., în localul institutului.

Obiectele de pertractare:

1. Raportul direcțiunii despre agendele societății pe al doilea an de gestiune, și subțernerea bilanțului.
 2. Raportul inspecțiunii.
 3. Stabilirea bilanțului și votarea absolutului pentru direcțiune și inspecțiune.
 4. Propunerea direcțiunii și decidera asupra împărțirii profitului curat.
 5. Alegerea inspecțiunii (§. 46 din statute).
 6. Alegerea alor 5 (cinci) membri în comitet ca consilieri ai direcțiunii, în sensul §-lui 41 din statute.
 7. Exmiterea alor 2 acționari pentru verificarea procesului verbal luat în adunarea generală.
 8. Eventuale propuneri.
- Se atrage atențiunea domnilor acționari, că bilanțul censurat și aprobat de către inspecțiune este pus spre vederea publică din partea direcțiunii în cancelaria institutului (conform §-lui 52 alinia 3 din statute).

Din ședința consiliului comun ținută în Sasca-montană, la 20 Ianuarie 1898.

[487] 2—3

Direcțiunea.

Încheierea socoților

a »Cassei de păstrare societate pe acții» din Sasca-montană pe anul 1897.

Activa.	Contul bilanțului.		Pasiva.	
Cassa în numerar	2586	88	Capital de acții 25.000 fl.	
Cambii escomptate	45022	—	rate versate	22934 44
Imprumut hipotecar	21442	—	Fond de rezervă	2459 56
Mobiliar	fl. 509.86		Fond de garanță	500 —
după amortisare de	p 59.86	450	Depuneri spre fructificare	17269 58
Diverse debitori	17	42	Reescompt	23862 —
			Interese transitoare	539 88
			Profit curat	2452 34
	69517	80		69517 80

Debit.	Contul profit și pierdere.		Credit.
Interese după depuneri capitalizate	fl. 520.08		Interese de escompt fl. 2790.46
Interese după depuneri ridicate	" 16.96		Interese dela împrumut
Interese de reescompt	" 950.95	1487 99	hipotecar 1545.44
Contribuțiune după interese capitalizate	fl. 52.01		Interese de întârziare 41.81
Contrib. după interese ridicate	" 1.69		Inter. dela depuneri proprii " 1.98
Contrib. erarială și comunală	" 206.05	259 75	Provisiuni 941 09
Spese de manipulare	fl. 72.41		Taxa de înscriere 76 60
Spese de călătorie	" 20.—		
Tipărituri și registre	" 306.16		
Salare	" 545.—		
Porto	" 36.71		
Anunțuri	" 14.21		
Chirie	" 40.—	1534 49	
Competință de timbru	" 2 95		
Amortisare din mobilier	" 59 86		
Remunerațiune	" 100 —		
Profit curat	" 2457 34		
	5397 38		5397 38

Sasca-montană, la 31 Decembrie 1897.

K. Radits m. p.,
director executiv.George Terzeu m. p.,
comptabil.

Direcțiunea:

Ilia Trăilă m. p. S. Waluzan m. p. Simion Vițian m. p. Maxim Iucu m. p.
Ioan Murgu m. p. Nicolae Mircea m. p.

Conturile prezente, confruntându-se cu registrele principale și auxiliare s'au aflat exacte.

Inspecțiunea:

Alexandru Alexandrovits m. p., președinte. Gabriel Popovits m. p. Ioan Stoian m. p.
Pavel Vițian m. p. Hedwig Kokesch m. p. Petru Bugarin m. p. Teodor Ilana m. p.

La „Tipografia”, societate pe acțiuni în Sibiu se află de vânzare

Călințarul „Lumea ilustrată”
pe anul 1898

cu un bogat cuprins, cu prețul de 70 cr., (cu porto postal 75 cr).

„CORDIANA”

INSTITUT DE CREDIT SI DE ECONOMII, SOCIETATE PE ACȚIUNI
ÎN FOVENTEA (FOFELD, HOCHFELD),

autorizată de onorab. tribunal comercial din Sibiu prin decisiunea cu nr. 5952 din 21 Octombrie 1897, și-a început operațiunile sale regulat la 1 Ianuarie a. c. dând bani cu împrumutare pe cambii și ipotecă la agricultorii circumvecini cu dobândă legală și primind depuneri dela 50 cr. până la 100 fl. cu 5%, dela 100 fl. — 200 fl. cu 5½%, ear' dela 200 fl. în sus cu 6%, pe an.

Interesele neridicate s'adaugă la capital din 6 în 6 luni.

Contribuția se plătește de societate.

Depunerile se pot trimite prin poștă, u. p. Ujgyház, despre cari se dă un libel în toată regula.

Director executiv:

D. R. Cordescu.

[801] 3—8

Pentru „Tipografia”, societate pe acțiuni: V. H. Dressnandt.

C. KLEMT,

fabrică de jaluși

Braunau în Boemia

recomandă nouele sale jaluși, ru-
lete și obloane de lemn, de 6 ori
premiat. [357] 8—5

Preț-curenturi gratis.

Agenți

pentru mușterii privați se caută pretutindenea.

Cea mai nouă și cea mai bună
hartie de țigarete și tuburi

„EDISON”

care întrece toate fabricatele de
până acum în privința bunătății și
fineței. [1785] 27—30

Două cărți folositoare

pentru țeranul român

au apărut tocmai și se află de vânzare în
librăria „Tipografia”, societate pe acțiuni,
Sibiu, strada Poplăcl 15:

INDREPTAR PRACTIC

IN

ECONOMIA RURALĂ

compus de

cel 12 preoți intermitenți în Cluj.

Prețul 1 fl. v. a.

COMASĂRILE

de

Elia Dopp.

Prețul 40 cr. v. a.

Pentru porto postal câte 5 cr. mai mult.

A apărut și se află de vânzare la
„Tipografia”, societate pe acțiuni din Sibiu

GRAMATICA GERMANĂ

TEORETICĂ PRACTICĂ

de

Sava Popovici Barcianu.

Edițiunea a cinoia

revidată și completată

de

Dr. Danil Popovici-Barcianu.

Această gramatică atât de bine întocmită, având
la fine și un mic vocabular german-român
costă numai 1 fl. 40 cr. plus 10 cr. porto.

„Tipografia”, soc. pe acțiuni, Sibiu.

Poesiile

mult iubitului și originalului poet

George Coșbuc,

se află de vânzare la „Tipografia”, pe lângă
prețurile originale și anume:

„Balade și Idile” (editura Librăriei Sococ
& Comp., 1893) fl. 1.50.
„Fire de tort”, versuri (ce continuare la „Ba-
lade și Idile”), editura Librăriei C. Sfetea,
1896 fl. 1.25.

La comanda, care sunt a se adresa „Ti-
pografiei”, soc. pe acțiuni în Sibiu, este de
a se adăuga pe lângă prețul vol. și 5 cr.
porto pentru 1 volum.

A apărut la

„Tipografia”, soc. pe acțiuni în Sibiu

Cartea

Stuparilor

săteni

de

Romul Simu, învățător.

Cu mai multe ilustrațiuni în text.

Editura și proprietatea

„Reuniunii rom. de agricultură din comitatul Sibului”

Prețul 35 cr. plus portul postal.

Reuniunea agricolă prin edarea acestei
cărți folositoare a umplut un gol adânc simțit
în literatura stupăritului. Broșura este scrisă
de un fruntaș învățător, stupar priceput. Ea
trătează pe scurt tot de ce are trebuință un
stupar. Se recomandă cu deosebire ca premii
pentru școalele noastre de tot soiul.

Se vinde la

„Tipografia”,

societate pe acțiuni în Sibiu.

Pentru tipar responsabil: Iosif Marschall

Vestite
Sămēnturi de flori și legumi

ale lui

Mauthner

în

pachete închise, legal garantate

cu marca de apărare improprietară

„Ursul”

se pot căpeta în toate

băcăniile și ferăriile

mai mari. [377] 6—17

NB. Numai pentru pachetele în-
chise, provăzute cu figura ursului și
signate cu numele Mauthner, cum
arată figura alăturată, ia firma Edmund
Mauthner în Budapesta, strada
Andrássy 23, garanție deplină pentru
sămēnturi proaspete și veritabile.

„Iulia”, cassă de economii, societate pe acțiuni în Alba-Iulia.

Convocare.

P. t. domnii acționari ai casei de economii „Iulia” în Alba-Iulia se
învită prin aceasta în sensul statutelor, §. 14 și următorii, la a

VI-a adunare generală ordinară,

care se va ține în 28 Martie, eventual la 13 Aprilie st. n. 1898, înainte
de amezii la 9 ore, în localul institutului.

Obiectele vor fi:

1. Raportul direcțiunii despre cursul afacerilor în anul 1897.
 2. Bilanțul anului 1897.
 3. Rapotul comisiunii de supraveghere asupra bilanțului și darea absolutului.
 4. Împărțirea venitului curat, fixarea dividend-ului pe anul 1897, fixarea mar-
celor de presentă pentru membrii direcțiunii și a comisiunii de supraveghere pe 1898.
 5. Alegerea președintelui și directorului executiv pe periodul de 3 ani.
 6. Alegerea unui membru în comisiunea de supraveghere pe periodul de 3 ani.
- Domnii acționari, cari voesc a participa la adunare în persoană ori prin
plenipotențiari sunt rugați a-și depune la casa societății acțiunile și eventual docu-
mental de plenipotență cel mult până la 26 Martie 1898, la 5 ore după amezii.
- Totodată se aduce la cunoștința domnilor acționari, că cu opt zile înainte
de adunarea generală în localul institutului și în orele de oficiu se poate vedea
bilanțul anului 1897 și raportul direcțiunii.

Alba-Iulia, în 26 Ianuarie 1898.

Direcțiunea institutului

„Iulia”, cassă de economii, societate pe acțiuni.

[475] 1—1

Contul bilanțului.

la 31 Dec. 1897.

Activ.	la 31 Dec. 1897.		Pasiv.			
Cassa în numerar	1787	15	Capital	50000	—	
Cambii escomptate	234095	94	Depuneri spre fructificare	201089	11	
Împrumuturi hipotecare	11979	—	Fondul de rezervă	12864	33	
Obligațiuni cu cavenți	1650	—	Fondul de pensiuine	1309	03	
Mobilier	f. 349.68		Fondul separat de asigurare	629	75	
10% amortisare	34.96	314	72	Reescompt	16412	—
Spese de protest	6	20	872	Diversi	22	22
Spese procesuale	78	45	21	Interese de emisiunea II-a neridicate	47	21
Interese restante	1835	08	65	Dividendă neridicată	—	65
Interese de reescompt anticipative	214	85	7405	Interese transitoare pe anul 1898	—	7405
				10% dare după interese de depuneri pe sem. II. 1897	554	23
				Profit curat	10234	25
	301456	89			301456	89

Eșite.

Contul profitului și al pierderilor.

Întrate.

Interese de depuneri spre fructificare:		Interese de:	
a) ridicate	418.94	Escompt	20289.81
b) capitalizate	10306.87	Imprumuturi hipotecare	858.85
de reescompt	426.05	Obligațiuni cu cavenți	138.50
Capitalizate la fondul de rezervă	462.96	Întârziere	842.35
Contribuțiune: a) directă	1528.83	Depuneri proprii	91.77
b) 10% după inter. de depu- neri pe sem. II. 1896	447.97	Provisiuni	5696 02
10% după interese de depu- neri pe anul 1897	1072.59	Competența de scris	1253 30
Competența de timbru	14 56		
Porto	27 05		
Spese curente	326 55		
Salare	2800 —		
Amortisări { la spese de fond. ultima rată	228.02		
la mobilier 10%	34.96		
Chirie	200 —		
Marce de presentă	616 —		
Remunerațiune	20 —		
Profit curat	10234 25		
	28665 60		28665 60

Alba-Iulia, din ședința direcțiunii ținută la 26 Ianuarie 1898.

V. Velican m. p.,
contabil.I. Fulea m. p.,
director executiv.Fl. Rusan m. p.,
cassat.

Membrii direcțiunii:

N. Florescu m. p., A. Velican m. p. I. Cirlea m. p. St. Crișianu m. p. T. Lobonțiu
președinte.S'a revăzut și aflat în consonanță cu cărțile duse în ordine deplină.
Iulia, 28 Ianuarie 1898.

Membrii comisiunii de supraveghere:

Nicolau Cădo m. p., Dorotheu Căbulia m. p. Dr. Ioan Marcăo m. p.
președinte. Dumitru Furdul m. p.

P. S. Cirlea m. p.